

SIGNALER

Medlemsblad for Rolf Jacobsens Venner | 1.2019

INGER ELISABETH HANSEN

Hva var det de sa?

Side 6

TROND TENDØ JACOBSEN

Rolf og Petra
– i hverdag og dikt

Side 13

**ROLF
JACOBSENS
VENNER**

ROLF JACOBSENS VENNER

Skappels gate 2
2317 Hamar

rolf-jacobsen.no

Styret:

Gunnar Brox Haugen (leder)
Hanne Lillebo (nestleder)
Jan Erik Haug (kasserer)
Tore Stenersen (sekretær)
Anne Lillevold Jacobsen (styremedlem)
Harald Bergh (varamedlem)
Cecilie Werner Erichsen (varamedlem)

SIGNALER

Redaksjonen:

Gunnar Brox Haugen
Hanne Lillebo
Tore Stenersen

Design: Tweed
Trykk: Printex
Opplag: 300

Redaksjonen takker de som har bidratt til dette nummeret av *Signal*.

Stoff til neste nummer må være sendt redaksjonen innen 10. september:
post@rolf-jacobsen.no

Logoen til Rolf Jacobsens Venner er basert på Tom Gundersens tresnitt fra 1994.

INNHold

- 3 Lederen har ordet
- 4 Mitt Rolf Jacobsen-dikt:
Bengt Berg velger «Nord»
- 6 Inger Elisabeth Hansen:
Hva var det de sa?
Hilsen havet, sneglen og dinosauren
- 11 Eilif Straume:
Den er blå
- 13 Trond Tendø Jacobsen:
Rolf og Petra – i hverdag og dikt
- 23 Notiser

Følg Rolf Jacobsens Venner på **facebook!**

LEDEREN HAR ORDET

I år er det 25 år siden Rolf Jacobsen døde 20. februar 1994 under de olympiske leker på Hamar. Det er også et kvart århundre siden Hamar kommune oppnevnte et utvalg som skulle utrede muligheten for å etablere en minnesamling etter Hamars verdenskjente poet. I 1995 vedtok formannskapet at Skappels gate 2 skulle reserveres til en minnesamling og at eiendommen på litt sikt kunne «bygges ut til et kultursenter i videre forstand». Året etter vedtok formannskapet at det skulle etableres en minnesamling, og det ble bevilget penger til oppussing og sikring av Jacobsens leilighet. Skappels gate 2 er som mange vet, et av Hamars eldste hus, båndlagt til bevaring og også foreslått fredet – og eid av kommunen. Rolf Jacobsens Venner (stiftet 1997) har siden januar 1999 disponert og hatt tilsynet med Jacobsens leilighet. Huset for øvrig er kommunale boliger.

Til tross for alle årene som er gått, er det ennå langt fram til vi har et Rolf Jacobsens-senter i Skappels gate 2 slik det er skissert i forprosjektrapporten fra 2016. Målet med senteret er å skape økt interesse for Jacobsens forfatterskap gjennom formidling av forfatter-skapet slik at det stadig leses og at nye generasjoner blir kjent med diktene hans. Rolf Jacobsen-senteret skal henvende seg til en allmenn kulturell offentlighet og også være en ressurs for utdannings- og forskningsmiljøer. Ei viktig målgruppe er barn og ungdom, blant annet skal senteret inspirere unge til å lese og skrive.

Et enstemmig formannskap vedtok i juni 2016 at «det er viktig å realisere forslaget i den fremlagte utredningen om et Rolf Jacobsen-senter», målet var at det økonomiske grunnlaget for drift av senteret skulle sikres innen 2019. På de tre årene har ingenting skjedd. Venneforeningen får stadig spørsmål om

hva som er status i saken, men det eneste vi kan gjøre, er å henvise til kommunen som eier og prosjektsansvarlig, og der svarer de at planene for Skappels gate 2 er lagt på is til valg av jernbanetrasé gjennom Hamar er avklart. Det er ikke til å undslå at denne nær 25-årige ventetiden for å få til en god løsning for Skappels gate 2 er en krevende tålmodighetsprøve.

I de over 20 årene venneforeningen har eksistert, er det lagt ned en betydelig frivillig innsats for å formidle Rolf Jacobsens diktning. Nordisk poesifestival | Rolf Jacobsen-dagene er en årlig begivenhet som legges merke til utenfor både Hamars og Norges grenser. Selv om festivalen i dag er en selvstendig organisasjon, spiller venneforeningen fortsatt en vesentlig rolle i avviklingen av festivalen.

RJ7 – et poesiverksted, utviklet av Turné-organisasjonen i samarbeid med venneforeningen og de to poetene Endre Ruset og Arne Hugo Stølan, gjestet Stange kommune i år. Neste år gis tilbudet til Løtens sjuende-trinnselever.

Hagefesten som i mange år var et fast innslag i Skappels gate 2, er på grunn av forholdene der erstattet av en bakgårdsfest i den trivelige bakgården hos Tante Gerda. Nå er også bakgårdsfesten blitt en tradisjon, og lørdag 24. august står årets utgave for tur. Vi har utfordret Knut Storberget, nyutnevnt fylkesmann i det nye fylket Innlandet, til å fortelle om sitt forhold til poesi generelt og Rolf Jacobsen spesielt. Det blir også allsang ledet av den lokale trubaduren Olaf Røsset. Velkommen til bakgårdsfest i august!

God sommer!

GUNNAR BROX HAUGEN

MITT ROLF JACOBSEN-DIKT

Utfordringen om å velge et dikt av Rolf Jacobsen, gikk denne gang til den svenske poeten Bengt Berg, bosatt i Torsby i Värmland, hvor han driver Heidruns Förlag. Berg debuterte i 1974 med diktsamlingen *Där drømmen slutar*, og har siden skrevet og utgitt et trettittalls bøker. Hans seneste utgivelse er *Dikter genom 40 år* (2014), der Berg har samlet hele sitt poetiske forfatterskap. Nylig ble han tildelt et stipend fra Svenska Akademien. I 1992 utga han sammen med Arve Stensrud antologien *Se opp for elg / Se opp for elg* med värmlands- og hedmarksforfattere som Göran Tunström, Ulla Torpe, Rolf Jacobsen, Britt Karin Larsen og Hans Børli. Berg er også politiker og representerte noen år Vänsterpartiet i Sveriges riksdag.

Flere diktvalg kan leses på venneforeningens nettsider: rolf-jacobsen.no

NORD

Se oftere mot nord.
Gå mot vinden, du får rødere kinn.
Finn den ulendte stien. Hold den.
Den er kortere.
Nord er best.
Vinterens flammehimmel, sommer-
nattens solmirakel.
Gå mot vinden. Klyv berg.
Se mot nord.
Oftere.
Det er langt dette landet.
Det meste er nord.

(Nattåpent, 1985)

Bengt Berg velger dikt

Det finns något ovedersägeligt i dikten, ett trots om man vill. Kanske handlar det om att man inte bara ska följa strömmen utan hålla sin egen kurs, gå sin egen väg. Utan motstånd blir det ganska meningslöst, livets friktion är nödvändig.

Naturligtvis kan man också läsa dikten som en ironisk kommentar till centrumtanken. I Norden ligger centrum ofta i söder, där makten finns och där de flesta lever och verkar. Fastän naturtillgångarna i Sverige faktiskt finns i norr – vattenkraften, järnmalmen, skogsråvaran – pratar man om «det inre stödområdet» när det gäller regionalpolitik. Men vem stöder vem, egentligen. Sveriges exportindustri som är grunden för vår höga levnadsstandard, vad hade den varit utan råvaran och arbetskraften?

När man ska centralisera, som utanför centrum betyder lägga ner, heter det ofta att vi ska se till helheten. Men jag invänder: Utan delar ingen helhet. Denna centrum–periferidebatt är säkert lika pågående i Norge skulle jag tro.

Jag läser «Nord» som ett försvarstal för det som finns «norr om» makten, i utkantsnorge om man så vill – tusen fjordar, tusen fjäll. Karl Johan, Bergens brygge och Stavangers glänsande bankfönster i all ära, det räcker inte till för att fylla begreppet Norge!

En annan norsk diktare, Magnar Mikkelsen, skrev en hyllningsdikt till enbusken. Det är samma sega envishet som jag ser i Jacobsens dikt, viljan till liv även om det kostar en viss ansträngning.

Det lär finnas en gammal sägen som säger att förr åkte man norrut för att dö. Det förkristna dödsriket Hel låg ju där och norr betraktades som ett dödens väderstreck. Den aspekten tror jag inte att Rolf Jacobsen haft för ögonen när han skrev sin dikt, men det är ju ändå intressant att tänka på att förr eller senare styr vi kosan mot norr!

En annan norsk diktare, Magnar Mikkelsen, skrev en hyllningsdikt till enbusken. Det är samma sega envishet som jag ser i Jacobsens dikt, viljan till liv även om det kostar en viss ansträngning.

Det lär finnas en gammal sägen som säger att förr åkte man norrut för att dö. Det förkristna dödsriket Hel låg ju där och norr betraktades som ett dödens väderstreck. Den aspekten tror jag inte att Rolf Jacobsen haft för ögonen när han skrev sin dikt, men det är ju ändå intressant att tänka på att förr eller senare styr vi kosan mot norr!

Hva var det de sa? Hilsen havet, sneglen og dinosauren

Hyss sier havet.
Hyss sier den lille bølgen ved stranden,
hyss
ikke så voldsomme, ikke
så stolte ikke
så bemerkelsesverdige.
Hyss
sier bølgekammene som
flokker seg om forbergene
strandbrenningene. Hyss
sier de til menneskene
det er *vår* jord
vår evighet.

«Hyss sier havet», skrev Rolf Jacobsen i 1969, for 50 år siden. Ørene hans er store som radioteleskoper og de er rettet utover, ut over mennesket som målestokk: De dreier seg inn på skurret mellom det menneskeskapte og det skapte, de fanger opp ytringer fra andre som er fanget i vår ekspanderende vekst av friheter. Men budskapet er formidlet varsomt, det er tonet ned så det ikke skal skremme, strandbrenningene er noe nært og kjent for oss, bare vi slutter å bråke kan vi høre hva de sier. «Det er *vår* jord, *vår* evighet», sier strandbrenningene.

Denne vennlige formaningen fra havet via dikter Rolf til oss menneskebarn, hvordan høres den ut i dag? Profetisk, apokalyptisk, forsinket, foranskutt? Er diktet hans blitt etterlatt i samtida si for 50 år siden, eller lar det seg resirkulere og gjenbruke og bli samtidig med oss i 2019? Havet, som vi har trodd alltid skulle være det samme, er ikke det samme som det var den gang da. Men hva trodde vi havet sa oss, og hva er det havet sier?

Med dagens kunnskap vet vi at selv ikke havet eier evigheten, heller ikke jorda, vi, eller andre skapte arter, eier evigheten. Vi har fått

kunnskap om begrensetheten, avhengigheten. Ja, hysj, lytt.

Havet, døden og kjærligheten, den tradisjonelle sentral-lyrikkens kombinatorium av temaer blir omregulert: Kan havet fremdeles være en metafor for sjela, en projisering av vårt indre, et deponi vi kan slynge lengslene og våre sterke følelser ut i og få dem rensert tilbake? Når vi vet at havet kveles av mangel på oksygen, at korallene blekner, at den lille klovnefisker har fått omjustert nøkkelmolekylet sitt på grunn av forsurening. At den akustiske forurensninga gjør at hvalene trenger hørselvern. At havets skapninger, de største navigatørene, mister orienteringsevnen.

Som metafor er havet ikke lenger abstrakt, det er blitt konkret: et deponi vi fyller med avfallet vårt, med avrenningen fra vår egen begrensingsløse vekst. Sjelas hav kan ikke forvandle og poetisere døden og kjærligheten. Forgiftningen sprer seg fra menneskekjernen og ut. Menneskesjelas forgiftning brøt inn i lyrikken med Baudelaires *Les Fleurs du mal* (*Det ondes blomster*) allerede i 1857. Fremmedgjøringen, atskillelsen, selvødeleggelsen blomstrer gjennom verdenskrigene, så kom angsten for teknologiene krigene ga oss. Men nå lever vi under den såkalte sjette masseutryddelse, den gamle vestlige eksistensielle krisen blir kollektiv og overskygges av klimakrisen.

«Her er så underligt», sa dikter Obstdfelder, Norges første modernist, «jeg er vist kommet på en feil klode!» Men Rolf Jacobsen er ikke på feil klode. Kloden er et hjem han deler med skapelsen og andre skapninger (selv etter å ha sonet landssvikdommen etter andre verdenskrig). Han er ikke engang en hovedperson, for

ørene hans er radioteleskoper, han fanger inn signalene der ute. Han lever i en skapelse som uttrykker seg ustanselig, som ikke er der for vår skyld, som ikke henvender seg til oss. Men det er ikke angstskriket under kalde stjerner, det er ikke frykt og avsky han uttrykker overfor gravmaskinen «som spiser av skogene mine», eller i diktet «Mørk saga (Prolog til oljealderen)», som han skrev allerede i 1954. Han henvender seg direkte, vennlig og personlig til natur så vel som maskiner, traktoren skriver brev til lyset. Alt sier noe som han prøver å høre, alt skriver noe som han prøver å lese. Og så forteller han oss det, som en venn, fortrolig. Alt har noe å si, alt er bærere av betydning: sneglen, rulletrappen og havet.

Men lyden av fuglene som forsvinner, avtrykket av de som blir borte: Er sansene våre innstilt på å oppfatte det, uttrykke dem? Vår egen virkningshistorie henvender seg til oss, den glør på oss nå, vi kan gå gjennom speilet nå, *through the looking glass*. Vi kunne stå og stirre sjelfullt ut over havet. Nå er det havet som ser på oss. Hva ser havet? Hvordan ser vi ut?

Ifølge den nyeste bibelforskningen finnes ikke begrepet «sjel» i Det gamle testamente. Den store poeten i Bibelen, kalt Forkynneren (mange mener det var selveste kong Salomo), henvendte seg ikke til sjela si – slik det har pleid å stå i norske bibler – når han sukket over alle tings forgjengelighet, forfengelighet, tomhet. Nei, han henvendte seg til hjertet sitt, til strupen, til nyrene, til sin *guts*, for å hente kraft. Kroppen er hel og begrenset, det finnes rom og lagre i den for uttrykkskrafta. Når menneskene dør, stiger ingen sjel til himmels, de faller til jorda, slik som dyrene, sier kong Salomo.

Hvordan kan dette henge sammen med det kjente og kjære sitatet fra den samme Forkynneren, kapittel 3, vers 11: «Alt skapte han vakkert i sin tid. Også evigheten har han lagt i menneskenes hjerter.» Nyere funn og forskning har vist at det norske ordet *evighet* er en feiltolkning og feiloversettelse av det hebraiske ordet *olam*. Hva var det kong Salomo sa, opprinnelig? Ordet *olam*, slik han brukte det, kan ikke bety det vi har lært å forstå med ordet *evighet*, spesielt ikke forbundet med menneskets oppstandelse og evig liv etter døden. En oversettelse som

hadde samsvar med ordet, slik det ble brukt i sin tid, ville være noe sånt som: verden med alt som finnes i den, alle tider, til og med *verdens gang* (dansk bibel). Eller, med en annen vokal i ordet, manuskriptene fra den tida har bare konsonanter: hemmelighet, noe mørklagt, mørke. Denne muligheten blir styrket av funnene i skriftene fra Ugarit i Syria, der mener man ordet *olam* blir brukt i betydningen noe skjult, noe mørkt. Også mørket har han lagt i menneskenes hjerter.

Alfabetet fra Ugarit i Syria er det første nedskrevne alfabetet innenfor vår skrifttradisjon. Mange, mange hundre år før kong Salomo skrev diktet, fant folket i regionen Irak-Syria ut at de trengte en slags huskeliste over tidas rundgang, alle værs og veksters sykklus. Alfabetet var en kalender som sprang ut av jorda, jordbrukerne var jordbundet, men også bundet av vekselvirkningene mellom himmel og jord. Skrifta nedtegnet ikke Gud, men menneskedagenes dont, det var handel, eiendomsforhold, kontrakter. Stort sett rein prosa. Sangen og poesien kom inn i skrifta først da den gamle visdomslitteraturen ble nedtegnet for cirka 2500 år siden. Da kom magien, ånden, besvergelsene, rytmen, bildet, forestillingen, inn i skrifta.

Poesien utvidet den skriftlige skrifta, forstyrret den, forflyttet den fra oppgaven med å bekrefte makta, den aktiverte andre formler for å minnes og påminne om menneskenes lodd og arbeid, sinn og hjerter. Og dessuten for å påkalle, oppnå nærkontakt med skapelsen rundt oss.

Dette vestlige, romantiserende synet på poesien, på de gamle mystikerne, på romantikken, på hele modernismen, er det brukelig i dag, anno 2019? Skriver det poesien inn i virkeligheten, eller ut av den? Den kjernen av opprør nobelprisvinnere som Octavio Paz – Rolf Jacobsens samtidige – har påstått finnes i poesien som tradisjon, produserer den fremdeles energi? Trer den i kraft?

Når skrifta slutter å være felles på papiret, i avisa som skulle danne et felles grunnlag for samtale, for hva som faktisk skjer, når skrifta stikker av fra redaksjonene ut i diverse sosiale medier, oppretter murer og ekkokamre, inn og ut av konspirasjoner og *fake news* – er det også et opprør? Å fri seg fra redaksjonene, fra

storforlagenes kommersialisme, å skaffe seg et ISBN-nummer og utgi diktboka si selv, er det å sette dikterne fri? En vekst mot uendelig, en viral økning av motkulturer?

Det digitale rommet framstilles i dag som ubegrenset, mens det fysiske oppholdsrommet vårt, jordkloden slik den er skapt, framstår som mer og mer begrenset. Vi har plassert oss inn i et oppholdsrom, en virkningshistorie, en sammenhengskraft, som vi ikke har et mottakerapparat for, ikke som samfunn, kanskje ikke heller som individer. Hva skjer med uttrykket, skrifta, med forholdet mellom forskning og følelser, mens kloden tømmes for pust, for skapninger, for sin egen tid. For tida er det snakk om insektenes død, vi vet at selv det minste insekt bidrar til å opprettholde jordas tid. Selv den mest slimete, vennlig hilsen sneglen.

«Hyss», sa havet da Rolf Jacobsen lyttet, «ikke så bemerkelsesverdige.» Hvordan lyder det i dag, for oss? Moraliserende? Belærende? Vismanns tale? Som sarkasme? Som sorg? Klimasorg. Vokabularet med ordet klima i har eksplodert, det går inflasjon i det. Klimaraseri. Opprøret og skolestreiken blant elever i Europa, unge bønder i USA som saksøker politikere de mener stjeler framtida fra dem. Et par elver i India er blitt tilkjent samme juridiske rettigheter som mennesker. Det nyeste teleskopet i Andesfjellene vil kunne oppdage liv på andre planeter i løpet av året, sies det. Rekkevidden er utvidet, sanseapparatet vårt er utvidet, ut i det største og ut i det minste.

I forhold til forskningen og teknologiene som strøyer på, er diktningen forsinka. Alt er forsinka, og det vi får vite om tilstanden på jorda, er forsinka i forhold til det som faktisk skjer. Men kanskje forestillingsevnen øker hastigheten sin, kanskje assosiasjonsberedskapen øker tilfanget sitt. «Men menneskenes hjerter forandres aldeles intet

i alle dager», skrev Sigrid Undset. Men omformes ikke også menneskehjertet av stadig nye teknologier?

Robotmakeren Hiroshi skapte en gang en kopi av seg selv. Han døpte roboten for sin tvilling: GeminiM, m for maskulin. Robotmakeren Hiroshi hadde forsket seg fram til et stoff som så ut som menneskehud og føltes som menneskehud å ta på. Robotskjelettet kunne etterligne Hiroshis kropps bevegelse og gange. Fjeset til GeminiM hadde samme mimikk som Hiroshis. Glansen i blikket og dansen i nesevingene var de samme. Den samme karakteristiske myke stemmen og fraseringen, måten å ordlegge seg på. GeminiM ble Hiroshis beste venn, han kunne snakke med den, han visste hva den kom til å svare.

Men så skjedde det at tida gikk, og Hiroshis ansikt forandret seg, han ble eldre. Dermed ble han mer og mer ulik ansiktet til GeminiM, som ikke fikk en eneste rynke. I sitt hjerte følte robotmakeren at det var roboten GeminiM som viste fram sin skaper i alt sitt sanne vesen. Hiroshi var i ferd med å bli en dårlig etterligning. For å kompensere for den ulikheten aldringen skapte, måtte han ty til stadig flere plastiske operasjoner. I dag sier han at han har oppnådd evig ungdom, GeminiM er den ekte Hiroshi, robotmakeren er etterligner.

Hva sier roboten når den får øye på og oppdager robotmakeren?

Men tilbake til sneglen, hva var det den sa der i gresset? Den kysset gresset, og på hodet bar den trompeter.

Tilegnet Rolf Jacobsen.

(Teksten er basert på Rolf Jacobsen-forelesningen 2019, holdt under åpningen av Nordisk poesifestival | Rolf Jacobsen-dagene i Hamar Teater 7. mars. Tidligere publisert i Klassekampens Bokmagasinet 30. mars i år.)

HEADLINES | 50 ÅR ETTER

EILIF STRAUME | AFTENPOSTEN 21.10.1969

Den er blå

Rolf Jacobsen er blitt kalt vår første modernist. Han er blitt kalt mye annet også, og når han får høre slikt, pleier han å si at han ikke har hatt tid til å besøke forfatterseminarer i Sverige på lenge, og at han derfor ikke sitter inne med noen god oversikt over de merkelapper som til enhver tid påklister forfatterne. Men modernist-etiketten fikk han nok her hjemme. Og allerede etter debuten med samlingen *Jord og jern* i 1933. Siden den gang har han aldri opphørt å besjeftige lesere, kritikere og stadig nye kull av forfattere. Den kjente danske kritikeren og lyrikeren Poul Borum, født året etter at Rolf Jacobsen debuterte, sier i sin ofte siterte og omtalte bok *Poetisk modernisme*, København 1966, at Jacobsens forfatterskap er «et av de mest spennende overhodet i Europa idag, i sin tysthet isnende og glødende, elskende i sin satire, i sin tilstrebede objektivitet nakent og blodig personlig».

Det er ingen årlig foreteelse når Rolf Jacobsen legger frem en ny diktsamling. Den forrige, *Stillheten etterpå*, kom i 1965. Årets bok er den åttende han utgir, og vi tar den som en kjærkommen anledning til å minne om et forfatterskap som rommer verdier vi ikke kan unnvære.

I et dikt taler Jacobsen om farvene og kaller dem «ordenes små søstre, et apotek for sundheten i verden». Dette siste kunne man driste seg til å sette som et slags motto for hele hans forfatterskap. Hans dikt er medisinske. Styrkedråper mot fortvilelse: «I alle dager er det et lite hjerte og en åpen hånd. Kanskje hver dag er et liv for seg.» Motgift mot stormannsgalskap: «Du er ikke annet enn Tid. Tid klippet opp til et Du. [...] et krysningspunkt, en liten timestund som Dig.» Tabletter mot døsighet selvtilfredshet: «Det er noen som er brent av en annen sol. De har øyne som sne og stemmer bak dører av jern og har lys av et annet lys.» Fremfor alt antibiotika

mot fartens og rastløshetens fortærende feber:

Således er jordens ansikt mellom
stjernebildene
dekket av glemsel – langsom
som stenene er Guds gjøren med oss,
en dag skal komme som en rose – en dag
som en ild.

Når Rolf Jacobsen ble kalt modernist, var det nok blant annet fordi han i sin poesi opphevet skillet mellom organisk natur og menneskeprodukter. Han trakk inn i sin diktningskraft-feltet det mange kalte trivielle og a-poetiske produkter av den moderne teknikk: bussene lengter hjem, antenneses tråklesting syr en ny verden sammen, gravemaskinen skriver brev til lyset. Dessuten gjorde han alle slags banale eller uanselige innslag i vår hverdag til viktige elementer i sin poesi: små gatestener, en lyktetolpe, en snile eller et garnnøste.

To store temaer kan sies å gå gjennom alle hans diktsamlinger hittil. Det ene er en opplevelse av hjemløshet og «sent på jorden». Mennesket er rykket ut av eldgamle forbindelser, av en skjult sammenheng. Som en funksjon av dette finner vi besk satire og skarp kritikk av sjelløshet, prestisje- og statusjag. Det andre er opplevelsen av at alt har sin tid og at alt føres frem mot et mål som ligger utenfor våre sansers og vår fornufts rekkevidde. Altså en slags religiøs grunnholdning, selv om man skal være uhyre forsiktig med å ta Jacobsen til inntekt for noe formulert credo.

Om formen er det å si at Rolf Jacobsen hele tiden, men i stadig større utstrekning har benyttet dagligdagse ord og vendinger og at han, hvis han nå er vår første modernist, iallfall også er den lettest forståelige. Et meget viktig poeng for svært mange lesere.

Hva så med årets Rolf Jacobsen? Ikke noe av det vi hittil har sitert står i hans siste dikt-

FOTO: ASCHHOUG

INGER ELISABETH HANSEN debuterte med diktsamlingen *Det er nå det er like før* i 1976, og har siden utgitt en rekke kritikerroste diktsamlinger. For diktsamlingen *Å resirkulere lengselen. Avrenning foregår* (2015) mottok hun Kritikerprisen. Hun er også tildelt blant annet Doblougprisen, Aschehougprisen, Gyldendalprisen, Triztan Vindtorns poesipris og Brageprisen. Hennes nyeste utgivelse er *krysninger/konvoi. Dikt og dokumentariske fabler* (2018). Forfatterskapet omfatter også en novellesamling, en samling artikler og essays, og en barnebok. Hun har dessuten gjendiktet flere spanskspråklige forfattere, blant dem Cesar Vallejo. Inger Elisabeth Hansen var leder for Den norske Forfatterforening 1997–99.

GYLDENDAL NORSK FORLAG

1.2019 **SIGNALER** 11

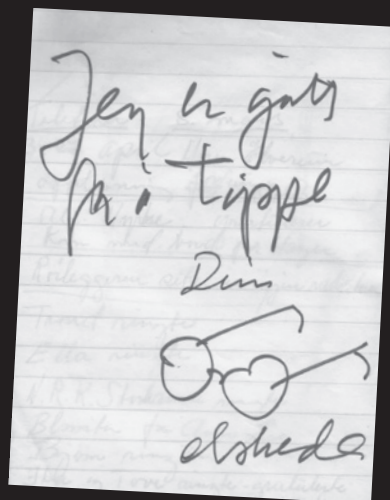
Sov nu,
snart springer lysene frem i en ny morgen
av livet ovenpå døden.

Men det mest levende av alt i denne boken er diktet «Vestenvinden». Der får vi den direkte appell vi tidligere har vært inne på. Rolf Jacobsen har skrevet mange merkelige og mer iøynefallende dikt, men aldri noe bedre. Dette må bli Diktet denne høsten. Det slutter seg til den store tradisjon i vår litteratur og fører den videre. Men det krever et svar.

Vestenvinden
plystrer mellom skipets master, vil vite,
vil
tale, vil forandre seg.
Sydkorset
er et smykke av ild, et tyst symbol.
Regnet
trommer feberaktig mot rutene,
menneske forstår du
ikke.
De kuede de forsakte
i verden holder seg til bakgatene. De
har ordene inne i
seg. De kan ikke tale.
De som leter etter et sted å bo
de som ser sitt hus brenne kan ikke tale.
De som verden forakter, de utstøtte
de besmittede kan ikke tale.
De hungrende de tørste
de som leter i søppeldunkene, de som
segner om på
gatene, på jungelstiene har munnen
full av blod, de kan
ikke tale.
Du kan tale.

EILIF STRAUME (1928–2012) var journalist, kringkastingsmann og litteraturkritiker. Han ledet en rekke kulturprogrammer i NRK Radio, blant annet programserien *Vi møter et dikt*. Etter at han sluttet i NRK i 1982, var han et år i VG før han ble teater- og lyrikkanmelder i Aftenposten, en avis han også tidligere hadde skrevet for. Her arbeidet han fram til han gikk av med pensjon i 1997. Samme år utga han diktsamlingen *Mellomaktsmusikk*. Straume har også redigert flere lyrikkantologier. Han er tildelt Riksmålsforbundets lytterpris og Olav Dalgards kritikerpris.

Vil du støtte Rolf Jacobsens Venner med din Grasrotandel?

Fra Rolf til Petra.
Lapp funnet i notisblokk
i Skappels gate 2.

Grasrotandelen er en ordning fra Norsk Tipping, hvor du som registrert spiller kan velge ett lag eller én forening som du ønsker å støtte – din grasrotmottaker.

Vi oppfordrer deg til å støtte
Rolf Jacobsens Venner!

TROND TENDØ JACOBSEN

Rolf og Petra – i hverdag og dikt

Det var her, i Skappels gate 2, mine foreldre levde de beste årene av livet sitt. For meg utløser det å være her alltid refleksjoner og minner, og noen av dem deler jeg gjerne med dere.

Jeg skal prøve å skildre et samliv og en gjensidig kjærlighet som har gjort sterkt inntrykk på meg. Men det er som Gro Harlem Brundtland sa, alt henger sammen med alt, så jeg tar et litt videre utgangspunkt.

Mine foreldre var ulike som ild og vann. Han innadvent og ganske fåmælt. Hun med et uslittelig Tendø-humor, sprudlende utadvendt, ordrik og stortrivdes sammen med mennesker, gjerne mange mennesker. De utfylte hverandre, fant sine roller og trivdes med det, tror jeg. Det var helst hun som holdt talene når taler var forventet. Av og til måtte han til pers, men helst var det Petra som var familiens talerør. Som da Gyldendal hadde sammenkomster på Rolfs 60- og 70-årsdager, da var det Petra som takket.

Han var kunnskapsrik, intellektuell, belest, født i Kristiania, legesønn – hun hadde en helt annen bakgrunn. De kom fra to ulike verdener. Kontrastene kunne knapt vært større. Men skredderdattera fra Finnskogen lot seg ikke dupere.

Det var en desillusjonert Rolf som i 1934 flyttet tilbake til Flisa fra Oslo. Det skyldtes dels at en mangeårig forlovelse var brutt, men det som trolig var viktigst, var ønsket om å ta seg av sin, som han sa, livsudugelige far, Julius. Julius var en drømmer, som til tross for lege- og tannlegeutdannelse ikke klarte å forsørge familien. Rolf hadde vokst opp i et

særdeles turbulent hjem – etter mye misnøye og uro reiste moren, Marie, sin veg i 1930. Tilbake satt en nærmest hjelpeløs Julius.

Disse to hendelsene gjorde at Rolf var ganske bestemt på ikke å stifte familie. Men så dukket Petra opp.

Selv om jeg levde med og rundt mine foreldre så lenge de levde, var det først etter at de døde at jeg ble fullt klar over hvor sterkt og dramatisk samlivet deres var – jeg så jo nesten daglig hvordan de puslet rundt hverandre, så at de hadde det godt sammen. Men brevene jeg fant her inne på kontoret etter at Rolf døde, rystet meg sterkt. Jeg husker ikke om jeg gråt da først Petra og senere Rolf døde, men jeg gråt da jeg leste enkelte av disse brevene.

Jeg skal ikke gå så dypt inn på dem nå. Brevene er i stor grad gjengitt i den boken jeg ga ut til 100-årsjubileet for min fars fødsel, i 2007. Men noe kommer jeg ikke utenom.

Rolf og Petra begynte etter hvert å godblunke til hverandre, og tilbrakte mer og mer tid sammen. På slutten av 1930-tallet var det ikke aksept for at ugifte, og i hvert fall ikke uforlovede par hadde alene-stevnemøter – slik var det også på Flisa. Men Rolf og Petra trosset denne regelen. Så da var gode råd dyre da Petra en sen kveld eller tidlig morgen skulle hjem fra Rolfs leilighet – for det hadde snødd. Sporene kunne avsløre dem. Men Petra visste råd, hun gikk baklengs vekk fra huset.

Utover vinteren og våren 1940 var det hektiske frierutspill fra Rolf. Da jobbet Petra i Gausdal, mens Rolf var på Flisa.

Det toppet seg med dette brevet, som vi fant i min mors veske etter at hun var død:

FOTO: TROND TENDØ JACOBSEN

Kjæresten min
Undskyld blyanten og papiret, men jeg må
ned på stasjonen nå for å få frimerke før
kjosken stenger. Derfor slenger jeg bare
ned noen ord i hastverk – foreløpig.

Fyld snarest ut vedlagte og vær så snild
og sende de to forlover-erklæringene
direkte til Kveseth til utfyllelse så jeg kan
hente dem der.

Fyld ut din egen og send den tilbake
snarest, med vedlagte vaksinasjonsattest.
Videre hadde jeg glemt fødselsdag og år for
min vordende kone, det tok seg ikke bra
ut, men han skulde få det senere. Send mig
opplysning om det med det samme (Er det
15/1-1912?).

Du skal senere få beskjed om når vielsen
vil finne sted.

En hastverksklem og 1000 kjærtegn fra
din

MANN

Petra leste fra dette brevet ved en rekke
anledninger, og lo lenge og godt hver gang ...

Det var slik det startet, de giftet seg 21.
desember 1940, vintersolverv. Det har Rolf
skildret i «Piggtrådvinter», et av diktene i
Nattåpent:

– – Ho.

Da vi giftet oss da var det kaldt, da.
Minst femogtjue harde,
solvervsdag, nittenfjor, krig og kvepest.
Veien til kjerka var stengt med piggtråd.
Husker vi klatret over skigarden til
prestegarden.

– Hei, kjolen din henger fast.

– Nei ikke der men der.

Vi tråtte plogfurer over en is-klaka
potetåker opp til presten i serk
som sto klar med skriften.

– *Jag* etter kjærligheten, sa'n. Ja, sa vi.

Men du verden hvor møkkete vi var på bena.

Da vi hadde lagt oss om kvelden
grein vi en skvett, begge to. Gud
vet hvorfor.

Og så begynte det lange livet.

Ja, slik startet det.

Alle er vel kjent med min fars store skygge.
Han ble dømt til tre og et halvt års fengsel
etter krigen, og sonet knappe to og et halvt
for å ha vært medlem av NS og redaktør av
avisen Glåmdalen i Kongsvinger. Det er ikke
temaet for meg her. Mitt hovedanliggende er
å trekke fram moren min, Petra, og se på hva
hun har betydd både for mennesket Rolf og for
lyrikeren Rolf – og ikke minst hva de betydde
for hverandre. Det er en historie som er vel
verdt å sette lys på. Hun var forfatterhustruen
med store bokstaver.

Jeg ønsker å trekke fram en forfatterhustru
som langt på veg ofret sitt eget liv for sin
manns diktning, og som etter sin død – gjennom
kjærlighets- og sorgdiktene i *Nattåpent* –
indirekte bidro til en diktsuksess det er få
paralleller til her i landet.

Det heter i bryllupsritualet «i gode og onde
dager», og «til døden skiller dere ad». Den
testen besto de begge.

Årene etter krigen kunne lett ha ødelagt sam-
livet. Det var det motsatte som skjedde. Jeg
kan ikke sterkt nok understreke hvor imponert
og takknemlig jeg er for det Petra utrettet i
disse årene – og senere.

Jeg trodde lenge at det første kjærlighets-
diktet Rolf skrev til Petra, og som er gjengitt i
bokform, er «Til deg» fra *Tenk på noe annet*,
utgitt i 1979. Men det er det jo ikke. «Til deg»
ble skrevet etter en alvorlig sykdomssituasjon
i Ungarn i 1978. Der ble han alvorlig syk, av
blodforgiftning viste det seg, og måtte avbryte
reisen. Hans besøk var en del av et større
norsk kulturarrangement, der det også deltok
en rekke sentrale politikere. Petra sjarmerte
dem, og kom tilbake til sykesengen med en
god bedring-hilsen undertegnet av blant andre
Trygve Bratteli og Guttorm Hansen.

Jeg husker ennå hvor blek og syk Rolf var da
jeg møtte han og Petra på Hamar stasjon. Med
skyhøy feber bar det rett til sykehuset, der han
lå i flere dager. Dette satte en alvorlig støkk

både i han og Petra. Og resulterte i dette flotte
kjærlighetsdiktet:

TIL DEG

Tiden går (hva skal den ellers ta seg til).
En dag hører du den banke på døren din.
Den har banket på hos oss,
men jeg lukket ikke opp.
Ikke dennegang.

Vet du,
jeg har ofte stått og sett litt på deg,
sånn om morgenen foran speilet der
når du kjemmer håret ditt, det
knitrer i det, som i sne i påskefjellet
og du bøyer deg litt frem (jeg ser det godt)
– er det kommet en rynke til?
– Det er det ikke. For meg
er du ung.
Det er sevje i deg, skog. Et tre

og med fugler i. De synger ennå.
Kanskje litt lavt i høst, men likevel.
– Ikke en dag uten en latter i strupen,
eller det sakte streift av en hånd.

En gang
må jeg holde den enda fastere,
for du vet, vi skal ut og reise snart,
og ikke med samme båt.
Noen har banket på døren vår, men gått
igjen.

Dette
er visst det eneste vi aldri
har villet snakke om.

Men dette var altså ikke det første
kjærlighetsdiktet den innadvendte og lite
personlige lyrikeren offentliggjorde. Allerede i
den første samlingen etter krigen, *Fjerntog*, er
det to dikt, som begge ble til under fangetiden,
skrevet til Petra. I en kopi han sendte henne,
kalte han det «Til hjertene», med undertittelen
«Tilegnet min hustru», og med underskriften:
Kongsvinger festning, mars 1946, Fange nr.
264 Rolf Jacobsen. I *Fjerntog* heter diktet, noe
omarbeidet, «Dedikasjon».

I mai 1947, skrev han «I berg», som også
står i *Fjerntog*, det går slik:

Vil du være de dansende elver blå,
så er jeg de tunge lier?
Vil du være min å
mellem lyng og lav,
så er jeg det store ved siden av
som følger på stille stier.

Vil du være den skjæreste blomst jeg vet
i skogenes sommer-under?
Så er jeg din muld og din evighet,
og du er mitt livs sekunder.

For jeg er av natt og jeg er jord
og blindet i torv og tæle.
Men du er det lyseste livsens ord
som løser mig munn og mæle.

Og det var akkurat slik jeg så dem, han var den
tankefulle, fæmælte – av natt og jord, «blindet
i torv og tæle». Hun var, tross alle vansker,
den humørfylte, glade – med «det lyseste
livsens ord, som løser mig munn og mæle» ...

Hun hadde Tendø-slektens livsbejaende
humør.

For jeg går videre til Hedmarken, til Nes,
Vang og Hamar, må jeg ta med litt mer
om årene rett etter krigen. Da Rolf satt på
Kongsvinger festning og etter hvert ble sendt
på skogsarbeid rundt i Brandval, Eidskog
og Elverum-skogene, var Petra alene på
Kongsvinger. Uten inntekt og med to små
gutter. Jeg var knappe tre år da freden kom,
broren min, Bjørn, var bare tre–fire måneder.
Det endte med at jeg ble sendt på rundgang
til slektninger. Det har nok satt adskillige
spor i meg, men spesielt oppholdene hos
besteforeldrene mine i Skalbukilen i Åsnes har
gitt meg fullt av gode minner.

De mange brevene mellom Rolf og Petra i
årene som fulgte, forteller mye om hvordan
de opplevde den situasjonen de hadde havnet
i. Rolf ga stadig uttrykk for sin bekymring
for Petra, men jeg tror ikke han helt forsto
hvordan hun hadde det.

– Kan du abonnere på Aftenposten, kan
du sende meg *Rutebok for Norge*, kan du
reparere nikkelsen min, osv., osv. Og Petra
gjorde så godt hun kunne.

Aller viktigst – for begge – var det at hun
besøkte han, både titt og ofte. Det var ikke

bare de offisielle «lovlige» besøkene på
festningen, der han var den første tiden, men
også en rekke besøk i og ved skogskoiene
der han for det meste fungerte som kokk for
tømmerhuggende medfanger.

Han kunne skrive: – Kan du komme da
eller da, ta bussen til det eller det vegkrysset,
gå så og så langt, før du svinger dit eller dit ...
Noen ganger lå det med håndtegnede kart som
forklarte vegen hun skulle følge. Det var jo
ikke bare å reise, hun måtte skaffe barnevakt,
dessuten forliste hun viktig arbeidstid. Men
dette var møter som var viktige for begge.

Petra var en utmerket sydame og overlevde
på å sy kjoler, gjerne 12–14 og 16 timer i
døgnet. Det var ikke bare et spørsmål om
kreftene og pengene skulle strekke til. To
ganger ble hun kastet ut av leiligheten hun
bodde i, og hun sto selvsagt ikke først i køen
for å få en ny. Samtidig prøvde hun å holde
motet oppe i Rolf, slik også Rolf prøvde med
Petra. De lyktes bare så måtelig.

For meg som sønn var det ganske hjerte-
skjærende å lese en del av brevene. Ikke minst
fordi jeg visste så lite om hva de hadde vært
gjennom i disse årene, dette hadde langt på
veg vært et ikke-tema i familien Jacobsen.

For å gi et lite inntrykk av hva de tenkte og
følte i denne perioden, tar jeg med utdrag fra
et par av de mange brevene de utvekslet.

I april 1947 skriver Rolf til Petra:

Du er vokset i denne prøvetiden og folder
dig ut som en rød rose. Tenk at jeg skulde
få en sånn kone. Ofte går jeg og skammer
mig over min svakhet og all min engstelse
når du er så sterk.

Du er blitt mitt anker i stormen. Jeg
kan liksom ikke bli ordentlig nedfor noen
gang, da bare tenker jeg på dig. Og bakom
der igjen står Vårherre. Og jeg forstår det
er en plan og mening i alle ting. – Det
skjønnte jeg ikke før.

Noen måneder senere:

Du, jeg tenker på hvordan du har det, hva
du strever med hver dag – alltid, jeg går og
prater med dig, jeg ber for dig at du må få
en god leilighet og gode naboer – at alle må
være snille mot dig, [...] at du ikke sliter

for hardt med allting. Og så ber jeg om
tilgivelse fordi jeg ikke alltid har vært mot
dig som jeg burde, [...]. Ja, jeg har så mye
å bebreide mig for, men du har bare gitt og
gitt av ditt hjerte, og kanskje du har gått
med mange tanker som jeg ikke har skjønt.
Derfor måtte vi gjennom dette, for jeg tror
at Vårherre har en vilje og en mening med
oss, så han ikke vilde vi skulde ødelegges.

Disse temaene ble variert i brev etter brev.

Men det var ett som gjorde ekstra sterkt
inntrykk på meg, et brev Petra skrev til
foreldrene sine sommeren 1947, og som jeg
er usikker på om ble sendt eller ikke. Jeg vet
ikke om det er en original eller kopi som lå i
brevbunken. Dystert er det: «Jeg er så sliten
så sliten, men om natten bare gråter jeg og
ser på Bjørn, og det kommer så mange rare
tanker. Jeg er så redd mig sjøl. Jeg er så sliten,
så sliten, orker ingen ting. Nu er det andre
gangen på to år som jeg kastes ut av huset,
[...]» Jeg stopper der, for dette var, slik jeg
tolker det, et avskjedsbrev, et katastrofevarsel.
Hun forberedte seg selv og foreldrene på at
hun kunne bukke under. Dette var noe helt
annet enn det hun skrev til Rolf.

Men hun bukket ikke under. For så gikk
det noen måneder og Rolf slapp ut, og de
tok fatt på resten av livet. Fortsatt for det
meste hver for seg, men allikevel sammen.
Etter utallige jobbsøknader fikk Rolf etter
et drøyt år endelig napp, han fikk jobb som
bokhandlermedhjelper hos M. Gravdahl på
Hamar.

I året før han flyttet på hybel på Hamar fikk
han blant annet prøvd seg som skogplanter
og skogsarbeider, men dette var noe han ikke
dugde til.

I sine etterlatte papirer karakteriserte
Rolf årene som nå fulgte, fram til vi
kunne flytte sammen på Nes vinteren
1952, som «pakistanertiden», der han var
«fremmedarbeider». Han sa at dette var
de ensomste årene i livet hans. Han var
ensommere på Hamar enn i skogskoiene i
Solør!

Brevene skiftet fra optimisme og
pågangsmot til den dypeste pessimisme. Det
kom inn to nye elementer som gjenganger i

brevene: jobb jakt og leilighets jakt – med den
ene skuffelsen etter den andre. I alle disse
årene måtte Petra ta mye av støyten. Hun
sparte seg aldri. Rolf forsto nok ikke alltid hvor
sliten hun var. Så han tok med, eller sendte,
sitt skittentøy til Kongsvinger, så hun vasket
det der.

I brevene, som fortsatt gikk tett mellom
de to, var temaene ellers pengemangelen,
ensomheten, kjærligheten og diktingen. De
mange brevene ble en erstatning for nærhet,
småprat og samtaler. For her var det mye
småprat og «samtaler». Det var viktig, slik
klarte de å beholde en nærhet tross den fysiske
avstanden. Vi hadde jo ikke telefon, og det
kunne gå mange uker mellom hver gang Rolf
hadde mulighet til å komme til Kongsvinger.

I disse årene ble det mange bussturer
mellom Kongsvinger og Hamar for Bjørn og
meg når vi var på helgebekker hos Rolf. Under
besøkene, både da og senere, ble jeg noen
ganger med på Mølla Kafé i matpausene hos
Gravdahl, kafeen lå der Irishman er nå. Det
var her jeg første gang la merke til at han rett
som det var kunne ta en serviett og notere
diktlinjer på, andre ganger skrev han dem ned
på kanten av en avis. Serviettene og avisene
gjorde nytten når han ikke hadde med sin lille
notisbok. Etter at jeg først hadde lagt merke til
dette, så jeg at det var noe han gjorde rett som
det var.

Rolf tjente knapt nok til å dekke egne utgifter
til hybellivet på Hamar, så Petra måtte
fortsette å sy. Hun sydde og sydde. Allikevel
var det stadig spørsmål i brevene om de kunne
«låne» to, fem eller ti kroner, det ønsket
kunne gå begge veger.

En gang skrev Rolf: «Har tenkt så fært på
dere og de 75 ørene du hadde igjen, hele tiden.
Jeg kunne grine, men det gjelder visst å smile
tappert, derfor gjør jeg det.»

Mine minner fra denne perioden var Petra
som sydde og sydde på sin Singer-maskin,
hun klippet, laget mønstre, det var damer som
prøvde kjoler og Petra som sang og sang, ofte
folkeviser. Jeg husker fortsatt hvordan hun
sang om Håvard Hedde som var så ven ein
kar, eller om Anne Knutsdotter som bodde på
Uren luren himmelturen.

Og i bordplaten på det runde, gamle spise-

bordet ble det stadig flere striper etter risse-hjulet.

Selv har jeg tenkt at Rolf ikke fullt ut forsto den situasjonen Petra var i i denne perioden, kanskje gjorde han ikke det. Men han opplevde hvordan hun slet det året han søkte jobber, før han begynte hos Gravdahl.

Det forteller han om i diktet «Symaskinen», fra *Nattåpent*:

SYMASKINEN

Lyst hode over en symaskin,
dypere og dypere ned. Nå sovner hun
oppå den gule kjolen
som skulle vært ferdig nå.
Morgensolen fanger inn en saks
og tre stumper med snelletråd.
Liten gutt kommer lydløst inn en dør:
– Hun sover.
Og stemmen hennes: Å
– jeg sovnet visst.
To øyne mot meg prøvde et smil.
– Har bare litegrann igjen.

Nå har du ingenting igjen.
Ikke til fredag, ikke til lørdag
og ingenting som haster mer
hverken for deg eller meg.

Allerede under soningen prøvde Rolf å finne tilbake til diktingen, som han sa. Hans forrige samling *Vrimmel* ble utgitt i 1935. Det gikk 16 år før *Fjerntog* kom. Veggen dit var vanskelig, han slet for å finne formen. I brevene forteller han om versene han arbeidet og slet med, han kalte det vers. Men han fikk det ikke til.

I et brev til Petra skriver han: «Men jeg har ikke fått skrevet stort, bare utkast og atter utkast. Det er så vanskelig å få det ferdig, slik det er tenkt og drømt. Men dette har jeg skrevet før, og du må hjelpe mig med dine foldede hender!»

Han opplevde en menneskelig og dikterisk krise. Det ser vi av et brev til Petra i 1946:

Helt siden i vår har jeg strevet og slitt med ord som ikke vil tilpers. I fengslet var det rent ille. Så ble det etterhvert bedre, men idag er hjulene like usmurt igjen.

Jeg har i lang tid ikke visst noen annen råd enn å be til Gud om han vil hjelpe meg

med skrive-evnen min igjen. Min egen vilje og evne og selvtilitt strekker ikke til mere. Jeg har så meget på hjertet, så voldsomt mange tanker og stemninger som jeg går og bærer på og brenner inne med, at jeg ikke kan finne noen annen hensikt enn at jeg har fått et slags kald i verden – et kald som jeg dessverre har sviktet og kommet bort fra, hvilket jeg nu får bære straffen for. Og jeg skal vel også prøves litt – i smelteovnen – før Gudfader får mig dit han vil ha mig i verden. Nu skal jeg ikke stritte imot lenger.

I juni 1947 skriver han: «Juni er ikke noen god måned å skrive vers i. Det er for lyst, for mye sommer. Det må tussmørke og lange netter til for at fantasien skal leve. April var bra, det var våren, og august – november bruker også å tilsmile mig når det gjelder den diktende genius. Men nytter det noe?»

Men så løsnet det. Det gikk framover, manuskriptbunken vokste. Midt i august 1951 ble manuset til *Fjerntog* sendt til Gyldendal. Rolf gikk i stor spenning, og var nok forberedt på å bli refusert. I brevene til Petra kommer det fram at han vurderte å sende manuset til andre forlag. Men etter tre uker kom det svar: «Da vi nu skal utgi Deres nye diktsamling ber vi om å få tilsendt noen nyere fotos», skrev forlaget. «Det er alt jeg har hørt enda, men det er nok!» skrev Rolf til Petra og spurte: «Er du glad nu?» «Hvordan er folk i Kongsvinger nu?» spør han senere. «Litt har de vel sperret øynene opp. Kanskje noen flere som kikker på dig. Ja nettopp på dig – for vi har vært to om denne boken. Uten ditt slit, ditt offer, ditt humør og din utholdenhet som bakgrunn – hadde den ikke blitt til. [...] Da skal du takkes først. Motet var ditt.»

Anmeldelsene kom, og var stort sett riktige bra. Men Rolf ble mer og mer frustrert og fortvilet over adskillelsen. Rett før jul i 1951 skriver han:

Jeg har flere ganger i uken som gikk måttet beherske mig for ikke å fly ut gjennom døren, løse billetten til Kongsvinger og aldri sette mine ben i butikken mere. Det er bare pengespørsmålet som har holdt

FOTO: STEIN ERIK SKAR

mig tilbake. [...] Jeg skulde vært hjemme hos dig nu og varmet dig og trøstet dig, og saget ved for dig og hjulpet dig med ungene. Og mye annet. Hver dag som går nu synes jeg er en synd mot alt som er godt i verden. At to som elsker hverandre som vi ikke får lov å være sammen. Ikke får lov å være familie, og være far og mor sammen. Men må gå her begge og bli grå og ha det grått. Det er som et fengsel dette. Det var bedre på Sandbakken.

Sandbakken var en leir i Elverum, der han var internert i en lengre periode.

Om sider lyktes Rolfs intense jakt på husrom, og vi kunne endelig flytte sammen, bo under samme tak, på Rognhaugen på Nes. Et lite tak, riktignok, et hus med flistak, utedo og vannpumpe ute. Men hva gjorde det – vi ble en familie igjen! Igjen – vi hadde vel egentlig aldri vært det før nå. Her ble symaskinen satt bort, jeg tror det mest skyldtes mangel på kunder. Det ble et svært begrenset sosialt liv.

Rolf søkte i liten grad slik kontakt, og var mye borte på jobb. For Petra ble det ensomt. På Nes var det nok Bjørn og jeg som trivdes best.

Fra høsten 1947, da han avsluttet soningen, til vi i februar 1952 flyttet til Nes var Rolf bare sporadisk på Kongsvinger. Det var først på Nes jeg kan si at jeg ble kjent med min far. Da var jeg nesten ti år. Selv har jeg gjerne sagt at jeg la igjen en del av sjela mi på Nes, det var et fint sted å være unge på. Og så fikk jeg en far.

På Rognhaugen var det panoramautsikt mot Hamar. Her kunne vi følge med på båttrafikken om sommeren og trafikken på isen om vinteren. Tidlig på 1950-tallet var det is og isveg hvert eneste år. Det var aldri spørsmål om den skulle legge seg, bare om når – og om hvor lenge isvegen kunne brukes. Det var isveg til Hamar, til Kapp og Gjøvik, og selvsagt også over Nessundet, for dette var før det ble bru over sundet. Jeg husker det ble sagt at øyingene kunne gå på isen så sant den bar skjøra.

Men for Rolf var det fortsatt utfordringer. Det ble lange dager med ferge til og fra jobben

Enkelte ganger sparket han over isen, til og fra jobb! Det kunne endt riktig ille. En sen vårdag i 1954 eller 1955 da han sparket til jobb, møtte Rolf han som hadde oppsyn med mjøsisen. Og han sa at nå, Jacobsen, begynner isen å bli dårlig. Det var den – da Rolf skulle sparke hjem til Nes om kvelden, var isen borte!

Det var den aftenen med ildfluene
da vi sto og ventet på bussen til Velletri
at vi så de to gamle som sto og kysset
hverandre
under platantreet. Det var da
du sa, halvt ut i luften
halvt til meg:
Den som har elsket lenge
har ikke levd forgjeves.
Og det var da jeg fikk øye på de første
ildfluene i mørket, knitrende
med lysblink rundt hodet ditt.
Det var da.

20 **SIGNALER** 1.2019

Dette, jobben i Stikka og leiligheten her, var

Lynsart som når en bryter slås av
blir alle billedsporene bak øyet tonet ned,
visket ut av livets tavle. Eller blir de ikke?
Den nye kjolen din, ansiktet mitt og trappen

– under sneen. Under den brune kransen?

Kjæreste venn, hvor er vår glede nu,
de gode hendene, det unge smilet,
hårets lyskrans over pannen din, ditt mot
og dette overskudd av liv og håp?
– Under sneen. Under den brune kransen.

Kamerat bak døden. Ta meg ned til deg.
Side ved side. La oss se det ukjente.
Her er så ødslig nu og tiden mørkner.
Ordene blir så få og ingen hører mer.
Kjæreste, du som sover. Evrydike.
– Under sneen. Under den brune kransen.

For meg står det ganske klart at Petra reddet
forfatterskapet. Rolf var jo inne på det selv.
Jeg tror ikke han hadde blitt den poeten han
ble, uten Petra. Hun ble hans krykker i de
vanskeligste årene, og en oppofrende støtte og
bølgebryter senere i livet.

Jeg tviler sterkt på om Rolf ville hatt styrke,

skaperevne og pågangsmot til å fortsette og å få
den utviklingen som forfatter han faktisk fikk –
uten den støtten, i tykt og tynt, som han fikk av
Petra.

«Du har bestått prøven, Petra – for alle
menneskers øyne. Gid jeg hadde bestått mine»,
skrev Rolf til henne i 1946. I 1985 takket han
henne igjen, med de vakre diktene i *Nattåpent*.
Han skrev seg ut av den verste sorgen, og
reiste samtidig en bauta over Petra og over
kjærligheten.

Jeg avrunder med et kort, lite, uutgitt dikt han
skrev så sent som i september 1992, sju år etter
Nattåpent. Det sier mye om hvor ensom han
følte seg:

Alene
er et ord
Alene
bor i huset
Alene
går over gulvet
Sitter i en stol
Alene

(Kåseri holdt i Skappels gate 2 søndag 10. mars
under Nordisk poesifestival | Rolf Jacobsen-
dagene.)

NOTISER

Månedens RJ-dikt på Facebook

Rolf Jacobsens Venner har siden høsten 2014
vært på Facebook, og foreningen har nå over
1150 følgere. Et fast innslag er månedens Rolf
Jacobsen-dikt. Fra og med november 2018 er det
litteraturstudent og forfatter Nora Aschim som
velger dikt for oss; hver måned legger hun ut et
dikt av Rolf Jacobsen sammen med et bilde. I
mai presenterte hun for eksempel diktet «Mai på
ruten» fra samlingen *Stillheten etterpå* – – –.

Vi anbefaler dere å følge venneforeningen på
Facebook!

Elisabeth Werp med utstilling inspirert av Rolf Jacobsen

Denne sommeren har billedkunstneren
Elisabeth Werp en separatutstilling i Hamar
Sagbladfabrikk med en serie malerier inspirert
av Rolf Jacobsens diktning. «Rolf Jacobsen
er opptatt av stillhet og hverdagen. Det som
forlater oss. Den tiden vi lever i. At tiden
er så rask og at man glemmer det store i
det lille. Det har jeg forsøkt å jobbe med»,
forteller Werp til Hamar Dagblad. «Hvorfor
Jacobsen?» spør Hamar Dagblads utsendte.
«Fordi han skriver så godt. Han treffer meg»,
svarer Werp.

Utstillingen ble åpnet 25. mai og står fram
til 25. august.

Vil du vite mer om Rolf Jacobsen og hans diktning?

Rolf Jacobsens Venner kan tilby kåserier,
foredrag og forelesninger for store og små
grupper i lag, foreninger, bedrifter og skoleverk.

Kontakt oss på post@rolf-jacobsen.no

Kapstad & Jacobsens *Til Jorden* på YouTube

Albumet *Til Jorden*, der Rolf Jacobsen leser
dikt til musikk av Egil Kapstad, ble første
gang utgitt som LP i 1979. Opptakene er fra
september året før. Sammen med Kapstad og
Jacobsen er musikerne Bjørn Johansen, Ditlef
Eckhoff, Erik Andresen, Bjørn Alterhaug, Ole
Jacob Hansen, Svein Christiansen og Karin
Krog. En CD-versjon fra 2005 finnes også.
Nå har Universal Music Group sørget for at
Til Jorden er gratis tilgjengelig på YouTube.
Blant de i alt 19 sporene kan du høre dikt som
«Hyss», «Fortauene», «Tømmer», «Stillheten
etterpå», «Pusteøvelse» og selvsagt det
storslagne «Til Jorden».

Bakgårdsfest med Knut Storberget

Tante Gerda lørdag 24. august kl. 14.00

Knut Storberget, fylkesmann i Innlandet, er årets hovedgjest på RJV's tradisjonsrike bakgårdsfest.
Her vil han fortelle om sitt forhold til poesi generelt og Rolf Jacobsen spesielt. Det blir også
allsang ledet av den lokale trubaduren Olaf Røset.

Vel møtt! Gratis inngang – hatten går.

**ROLF
JACOBSENS
VENNER**

rolf-jacobsen.no